

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Santiago Nazarian
A MORTE SEM NOME

Copyright © 2004 by Santiago Nazarian
Published in agreement with Agência Riff, Rio de Janeiro.

Translation Copyright © 2017 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-02098-4

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

*smrt bez
imena*

SANTJAGO

NAZARIJAN

Prevela s portugalskog
Ana Kuzmanović Jovanović

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2017.

EPITAF

Da, dobro ste pročitali. Epitaf, ne predgovor. Lorena je tako htela. Ili Letisija. Probajte da odbijete osobu na samrti. Poslednja želja se ne uskraćuje. Ali ovo jeste predgovor. Predgovor ili epitaf, Lorena ili Letisija. Iznad svega, ovo je pokušaj. Pokušaj da se napiše, još teže, da se sažme ceo jedan život, cela jedna smrt, više smrti, više njenih smrti, u dve stranice, u jedan epitaf, na jednu spomen-ploču.

Ko je uopšte Lorena? Ili Letisija? Zašto je jedno samoubistvo navodi na drugo i treće i četvrto i poslednje? Ima li poslednjeg? Zašto bezobzirno i bezobrazno prlja ulice svojom krvlju? I zašto potom sapunicom trlja ruke pod odvrnutom slavinom, nalik ledi Magbet? Zašto puni pluća dimom, a zašto se mršti na hranu? Zašto guta život? Zašto guta sebe kao Hronos svoju decu? Zašto piše ovaj testament? Zašto ne uspeva? Da li ne uspeva? Zašto traži od drugih da to urade? Zar ne poznaje sebe? Zar iko poznaje sebe?

A možemo i ovako. Lorena je dete razvedenih roditelja. (Aha! – već ćujem psihologe.) Živi s ocem u stanu. Dva stranca. Da vam dočaram – zove je Letisija. (Sve je jasno kao dan.) Ko je Letisija? Lorena nije. Ili jeste? Majku retko spominje. Dragi otac šalje je na selo. Živi sa stricem i trojicom braće. Žeremijom, Valentinom i Serafimom. Ali šta znače sva ta imena? Njeni rođendani su zaboravljani, zagrljaji uskraćeni,

ožiljci rečiti, usne izgrizene, srce smežurano, a krv teče i teče. Teče kao nepresušni izvor. A oni je brišu. I ona je briše, ali da bi napravila novi beli prostor, koji će ponovo biti okrećen u crveno.

Imate li vremena za ovu ludu? Za ludu koja ne želi da spava jer će se probuditi. Za ludu koja je odavno digla ruke, ali ne prestaje da vaskrsava, kao što ne prestaje da umire u ovom obamrlom svetu. Belom svetu, svetu bez boja, gde njena crvena krv vređa. Sramota je biti ogoljen. Pokrij se bolje, Lorena. Pokušaće da te izbele. Pravi se da si već bela. Izvuci iglu iz vene kojom trči bela tečnost. Budi crvena.

Lorena nije ludača. Lorena je pesnik. To je sigurno. Ali ludak ili pesnik, to mu dođe isto. Platon bi se složio. Zazirao je od svojeglavih ludaka što bi da ukaljaju njegovu državu crvenim mastilom kao Lorena. Voleo ih je, ali im mesto nije bilo u državi. U svetu. Nije ni Loreni. Šta joj je drugo preostalo nego da izađe iz tog sveta? Nije htela, oterali su je a da toga nisu bili svesni. A pošto nisu bili svesni, želela je da im da ogledalo, da se zagledaju u svoj odraz. Ali oni ništa nisu videli. Videli su samo krv po podu i posegli za krpom da je obrišu. Tragedija.

Ovo jeste grčka tragedija. Lorena kao Antigona. Tragički junak. Strada jer se drznula da boji beli svet u crveno. Ali ljudi su dosetljivi. Reći će: nisu je oni ubili, ona je to sama učinila. Zaista? Može li biti da nismo odgovorni za tuđe samoubistvo? Zašto onda nismo iznenađeni kada Lorene, Letisije, Antigone, konačno povuku oroz? Znali smo da će se desiti. Videli smo tragove krvi pre nego što je nož zariven u meso. A onda, onda će nas proganjati crvene misli Lorene, Letisije, Antigone, misli koje su ih nagnale da stave omču oko vrata, stisnu gas i puste volan, ili ćemo *gutati njihovu smrt u tišini, uz doručak*.

E pa, Lorena više nije mogla da guta. I zato je govorila sve što je mislila i što nije mislila. Naročito ono što nije mislila. Zgražavala je ljude kao Hamlet. Je li luda ili mudra? Želela je da teče kao reka, kao krv. Da preplavi svet, ne bi li se odazvao na njen vapaj u pomoć. Gacali su u njenoj krvi, ali su navukli čizme umesto da rukom nežno pritisnu

Smrt bez imena

ranu. Zaustave krvarenje. Ali avaj, oni su ribali pod. Uklanjali su dokaze, razmazivali krivicu. Saučesnici u samoubistvu.

Još uvek tvrdite da odgovore niste dobili? I dalje pitate zašto? Lorena će sve reći. Lorena odavno priča. Svojim jezikom jer Lorena je Lorena, a ne neko drugi. Ali mi nismo poliglote. Ako već ne razumemo reči, a onda osetimo njenu labudovu pesmu i razumećemo stihove. Lorena se smeje i ovom pokušaju. Možda. Ali epitaf ne sme ostati prazan. Epitaf kao pogovor u romanu. A šta je pogovor nego smrt, a šta je smrt nego početak, a početak predgovor. Ne gutajte knedlu u grlu, ne terajte suze, ne zgrušavajte krv. Neka život teče, neka se proliva iz mene u vas, iz vas u Lorenu. Vratite joj krv. Vratite joj život. Dajte joj ljubav. Ljubav će napisati epitaf. Ne psiholozi, ne stručnjaci, ne forenzičari, ne urednici. Hoćeš li onda obrisati ovaj predgovor, Lorena?

Sara Romić

Za E. V. C. Žaspion

✱

Tek s prolivenom krvlju primetih koliko je pod prljav. Ostaci insekata plutali su u ugrušcima, ugrušci su se zavlačili među daščice parketa, parket je bio prekriven prašinom. Ostavila bih zauvek tragove u ovom mom sirotom stanu, tako jadnom i prezrenom. Godinama bi se ubogi miševi i lenjivi komarci hranili mojim ostacima. Ako bih dobro izribala, među pukotinama bi se otvorila crna rupa usred ništavila mog stana. Sirotog, tako jasnog i prezrenog. Možda bih onda mogla da očesljam kosu, na podu, među daščicama parketa. Ili bi to možda bile samo antene bubašvaba...

Možda je zaista vreme da počistim kuću. U mom sirotom stanu preostala sam samo ja. Sama, ali cela, još uvek. Jer da se prospem po podu, to bi bio samo pokušaj koji treba oribati. Dok sam klečala, razmišljala sam o tome vredi li nastaviti. Dok sam ribala, razmišljala sam o tome vredi li nastaviti. Još uvek živa, patila sam od posledica svog poslednjeg pokušaja. Zbog toga što nisam uspela, nisam se žalila, navikla sam. Da ribam, to ne. Zbog toga ovaj pod.

Toliko je prljav bio moj stan. Nisam imala snage da ga ponovo izbelim. Nisam imala krvi da ga obojim u crveno. Kako sam to živela? Nikada nisam zaista postojala, samo sam se prepustila. Nisam ja birala ukrase, da se slažu s belim. Možda sam ja ta koja je nakupila ovu

prljavštinu. U kombinaciji s crvenim, slaže se. Ali ništa nisam uradila. Moji ukrasi su preterano odsustvo.

Dok sam klečala, ribala sam krv i počela da razmišljam o knjizi. Moj poslednji roman se završavao kada sam počela ovaj. Moj prvi, jedan stih napisan ovako. Vrhom nokta, pomerajući leukocite, napisala sam naslov. Ne sećam se imena. Jednog dana umirem od ljubavi. Drugog ribam pod.

Sirote žene koje imaju da prosperu samo sok od pomorandže. Na mom podu ima više poezije nego vitamina C, da se nahrani ceo bataljon. Kako mi može naškoditi obična prehlada? Moja krv je rasuti virus gripa. Leči se deterdžentom i dezinfekcionim sredstvom, žiletima za jednokratnu upotrebu ili zagrejanim na žaru. Kada zasečeš duboko, odvedi ga daleko, van mene. Na kraju krajeva, život je samo. Samo jedna duga, uporna i terminalna bolest.

Zaista ne želim da živim zauvek, samo želim da iskusim još jedan oblik umiranja. Kada si zaljubljena, nemoguće je preživeti. Svojoj ljubavi dugujem ovu bol. Onima koji su me voleli posvećujem ovaj mač. U mom srcu postoji namera. Ono što se proliva je krv, kao strast. Ono što se riba je poezija. Makar i bez oblika, raščupana. Mada slaba i prljava. Ja još uvek nosim izvesnu lepotu u sebi. Mislim da je tako.

Svaki put kada ribam pod, pomislim kako mi uopšte ne treba vitamin C. Nekoliko lepih iscedenih pomorandži je neprikosnoveni lek. Pokreću mi mišiće pre nego što mi kisele skliznu niz grlo. Ako ih ja cedim, ne ostane ni kapi, budite sigurni u to. Ali ne osećam ni glad, ni žeđ, ni nameru. Ni najmanju nameru da ubijem viruse koji još uvek kruže po meni, među daščicama parketa, kao insekti.

Ja sam samo još jedna. Sama, ali jedna, dovoljna za ribanje. Kao u ritmu cele ove zgrade jednog jutra. Domaćice sa svojim metlama, grabuljama, deterdžentima. Sa svojom bujicom, idem od stana do stana. Jedna jedina kap, crvena, pravo na belom tepihu, uključila je alarm. Trebalo mi je vremena da shvatim da je u pitanju zvono. Moram da

otvorim vrata, sačekajte me, sačekajte me. Sačekajte malo, evo me, sve će se s vremenom osušiti.

„Vaša krv je zamazala moj tepih od angore“, uvukla se kroz pukotine i prešla iz jednog stana u drugi. Poput slivnika, vi, komšinice, lagano kapljete u moj stan. Gazite po mom parketu, strano telo u mojoj krvi. Žalim, ali ja sam samo. Ja sam samo jedna, a toliko toga moram da oribam. Uz sve te tepihe, mrlje i komšinice, teško mi je da se usredsredim. Žalim.

„Ali morate da uradite nešto s tom hemoralgijom, ili ću pozvati kućepazitelja!“ Curenje. Obojte u crveno. Kuda sve to vodi?

Moja krv je gusta. Ali ja se mogu s tim izboriti. Dovoljno je oribati i biće kao nov. Mogu li da zadržim vaš tepih od angore? Odneću ga na hemijsko čišćenje. Ne morate ni da ga potopite, ne morate ni da ga natopite alkoholom. Ima dovoljno u toj kapi, možda i više nego što bi ministarstvo propisalo, uključite alarm, mnogo više strasti. Ako dozvolite da padne žar, možete izazvati požar. U celoj zgradi izbila bi užasna vika. A ja ću morati da trčim toliko da će se psi tetovirani na mom članku zadihati. Prava nesreća, ljubavi. Ako izbije požar, sve će biti uništeno. To će biti mnogo nezgodnije od jedne crvene flekice, tako lepe. O belini vašeg angorskog tepiha neću ni da raspravljam. Prelep. Izvrstan ukus, draga komšinice. Mnogo mi je žao. Dozvolite da ja to sredim.

Alkoholičarsko-psihotično-piromanična, okončala sam svoju slavu pijandure, ludače i piromanke. Nikome nisam pretila, gospodine policajče, samo sam se ponudila da se pobrinem za jednu fleku. Da živim u prizemlju, niko mi ne bi zvonio na vrata. Da živim u potkrovlju, bila bih serijski ubica. Ovde, na trećem spratu, na sigurnom sam.

Pustila sam da ode sa svojim pritužbama. Kada se bude vratila, ja ću imati još mnogo toga da ribam. Volela bih da imam još malo vremena da razmislim. Ali sada moraju da rade moji mišići. Ribanje. Ne

Santjago Nazarijan

dopustite da se raspem među pukotine. Ne dopustite da upadnem u crnu rupu. Spasite moje antene, učinite da ova priča ima smisla.

Toliko sam se brinula o slivniku da mi je zatrebala kofa. Sa mnogo vode i sapuna, oribala sam zgrušanu krv. Plutala sam poput insekta! U dnu bare. Da li krv i dalje teče? Po mojim nogama, ribam. Zašto sam tu već toliko dugo? Jedva dišem. Umorna, legla sam u baru. Izgubila sam svest, sve je u redu. Tada sam počela da se prisećam...

Samoubistva

Šta dete može da zna o ljubavi? Šta je moj otac mogao da zna? Dete od sedam godina moj otac nije razumeo, suviše mlad. Kada sam imala sedam godina, volela sam ga više nego što je iko od nas dvoje to mogao.

On nije bio sazdan za to. Biti otac, za to je potrebno nešto više, sa dvadeset i četiri godine. Dobio me je sa sedamnaest godina, devet meseci u njegovom stomaku. Ili sam barem tako ja mislila, sedam godina docnije, sve dok me mama nije ugurala i zatvorila u sobu i ostavila bez deserta. Ja sam bila previše slatka za mog oca.

Ali to nije važno, niko tome nije pridavao značaja. Pošto sam bila dete, niko nije shvatao da sam povremeno ostajala bez daha. Uzbuđenje, ne, astma, ne. Kada ne bih mogla da dišem, odrasli bi večerali misleći da je to normalno. Moja majka bi sekla puding, pokušavajući da ulepša. Svu onu patnju, svu onu neprijatnost koju ljudi zovu detinjstvom. Nisam mogla da izbegnem. Sa sedam godina, i ja sam smatrala da je normalno ostajati bez daha. Jedi zatvorenih usta, rano odlazi na spavanje, vadi prst iz nosa i zatvori oči. Da sam znala šta to znači, poštedela bih svoj dah.

Progutala sam novčić da bi me tapšali po leđima. Niko nije obratio pažnju. Bio je to sitan apoen. Nadali su se da neću začepiti klozetsku

šolju. Pokajala bih se da sam razbila kasicu. Majka mi više ne bi dala zlatnik. Nikada nisam ostajala bez daha zbog novčića koje sam gutala. Kao da je u pitanju lek, ja bih sela i zatvorila usta, prekidala disanje. Dok mi se ne bi zamutio pogled, za to je trebalo da prođe nekoliko minuta, i majka bi se žalila zbog toga što ćutim, kao što bi se žalila i zbog toga što sam uzbuđena. Ja sam samo pokušavala da budem mirna, da ne mislim, ne govorim, ne gledam. Mogla sam i da ne dišem. Da budem nemirna ludača, ili zamišljena ludača. To je bilo pitanje izbora. Da nisam imala gde da trčim, to je istina. Potpuno nepokretna, sve dok me ne protresu. Majka je tvrdila da ću završiti u bolnici. „Molim te, dete, diši!“, sve dok ne padnem.

Pod tatine noge bih se bacala. Nije bilo potrebno učiniti ništa više, samo se istopiti. U suzama i jecajima, ja sam bila njegova miljenica. Njegova najdraža kćerka. Njegova kćerka, jedina, u njegovom naručju. On se osećao muškarcem kada bi mene učinio malim detetom. Plaćući, činila sam od njega svog oca. A on zadovoljan što je uspeo da me smiri. Stavi u krevet. Uspava.

Šta bi više od toga mogao jedan mladi prodavac dušeka?

Pošto majka nikako nije uspevala, nikada nije uspela da razume ono što ni ja nisam mogla. Da otkrije, to je bila njena obaveza, majčinska, da me zaustavi, još na vreme. Pre nego što bude prekasno, poslala me je da živim sa stricem i strinom. Da udišem seoski vazduh. Da udišem čist vazduh. Da dobijem alergiju na polen. Da zaustavim pokvarene misli. Da dišem. A ja sam jedva uspela da zajecam pod očevim nogama.

Tamo su me čekali cvrčci.

U jednom selu, živela sam sa stricem, strinom i tri brata, dečaka. Ja sam bila samo još jedna više. Usta za stolom, glava na jastuku, noge u školi. Pokušala sam da se usredsredim samo na te tri stvari. Da postojim prema programu porodice: jesti, spavati, učiti. Igranje je bilo teže. Da prikažem svu radost, to nisam uspevala. Mada su moja braća

komentarisala da bi trebalo. Ludilo nije bilo porodično nasleđe. Stric i strina su govorili da bi trebalo da se malo više potrudim. Da se integrišem u taj život, to je predstavljalo užasan napor. Daleko od oca.

Nekoliko godina, njih sedam, upropastila sam. Bez izbora, otac nije ni mogao da me voli. Daleko od mene, nije insistirao. Da ispuni svoju ulogu, to samo za vreme praznika. Sveti dani za mene. Tada je bilo drugačije, daleko od braće. Ja sam bila jedinica. Ćerkica svog tate. Uzbudena, dok su cvrčci pevali bez mene. Gubila bih dah.

Nije astma, nego nedostatak. Pokušavala sam da udahnem sav vazduh oko sebe. Da zadržim u grudima sve što je bilo oko mene. U dubini duše, u ono vreme, odonda, sve do danas, zauvek, ne znam da li to nije sreća. Zar nije istina da su sva deca nesrećna? – nijedno dete ne plače od sreće. Sve je tako malo i ne treba mnogo da se sve uruši. Lomljive, kosti rastu i kidaju nas. Bila je to smrt. Danas mislim da je to deo života. Da budem rašrafljena, vaskrsela, da se probudim svakog dana.

Dok se ne bih sručila na pod. Pred noge oca, plakala bih. I sve bi počinjalo iznova. Natrag kod strica, na kraju bi me poslali. Sve bliže kraju. Iz nedelje u nedelju, očinstva mog oca preostajalo je sve manje, siroti momak. Tako je mlad upražnjavao seks. Nije znao ništa o tome, ja sam smatrala da je spreman. Siroto dete, taj čovek. Moja majka ne, nije me ni najmanje žalila. Bila sam kriva, jer sam se rodila. Od jedne tako prolazne ljubavi, sve se izrodilo u početak celog jednog života. Zatvorivši vrata za mene, raširivši noge za mog oca, nije računala katanice. Nije računala mesece do mog rođenja. Nije računala na druge mogućnosti. Otkako me je izbacila iz sebe, dok me nije izbacila iz kuće, prošlo je sedam godina. Sedam godina mladosti mog oca, koje sam isisala da bih postala dete.

Do gušenja, takođe je prošlo sedam godina. Osme sam odmorila. Moj osmi rođendan je bio tragedija. Mada su svi imali dobre namere, nisam se ni najmanje zabavljala. Poklopio se sa uskršnjom nedeljom.

Santjago Nazarijan

Moj rođendan je bio protraćeni praznik, koji sam mogla da provedem s ocem. Morala sam da delim. Bešike samo što ne puknu. Samo pored mene bilo je dvanaestoro dece, a ne sećam se imena nijednog od njih. Sećam se samo broja, dvanaest. Pošto sam brojala parčad torte, kako sam ih sekla, nisam čula ni „Danas nam je divan dan“. Usredsredila sam se na brojanje, kako bih pokušala da zaboravim sve ostalo. Majke, nje se i ne sećam. Samo se sećam oca, ovlaš. Iza plamena sveće, poletno je pevao. Dok se nož dizao i spuštao na tortu, gubila sam fokus. Od plamena, od oca, malo toga je preostalo. Sekla sam tortu i zaboravljala da dišem. Pokušavala sam da se usredsredim. Samo da se iseče torta, već je i to predstavljalo ogroman napor. Dok sam pokušavala da sve drugo zaboravim u dvanaest lekcija. Danas nam je, danas nam je, danas nam je. Okružena tolikim ljudima, jedva sam osećala sebe. Divan dan, divan dan, divan dan. Dok nisam ostala bez daha. Našoj dragoj rođendan.

Pao mi je mrak na oči, rođendanska pesma se završila. Mojim telom više nisam upravljala ja. Potonula sam. Ne znam više, ostalo ne mogu da ispričam. Imala sam osam godina. I ugušila sam se.

✱

Kada sam se pogledala u ogledalo, ostarila sam trideset i pet godina. U uglu oka, iza osmeha, pred ogledalom, krila se tuga. Među zubima, trag mojih ugriza. U mojoj kosi, život se trošio. Očešljala sam je dlaku po dlaku. Oprala sam zub po zub. Našminkala sam oko po oko i ponovo se pogledala, u ogledalo.

Iza mene, i dalje je stajalo, među pločicama, bačeno u odvod, sve ono što nisam mogla da sakrijem. Buđ u pukotinama, dlake u lavabou, krv u klozetskoj šolji, smejali su mi se. Nastavila sam da ribam, misleći na belo. No, što sam više ribala, to se više krvi prolivalo. Od kapi sam napravila baru. Od bare sam napravila jezero. Od jezera sam napravila more, da se udavim.

Sela sam u dnevnu sobu da popušim cigaretu. Među prstima. Među zubima. Umrlijanim nikotinom. Sagorevala je od moje nesigurnosti. Nestajala kao dim. Pepeo na podu, među pukotinama. Dohvatila sam metlu, no red, red je i dalje bežao od mene.

Moji tragovi su me pratili gde god bih krenula. Nisam mogla da pobegnem. A moji otisci prstiju umazali bi sve čega sam se dotakla. Pretvarali su se u pepeo, prašinu i buđ. Moje ruke, moje usne, moj vrat i moje srce. Morala sam da budem oribana, očetkana, počišćena,

a to nijedna kupka ne bi mogla. Moji tragovi su me pratili gde god bih pošla, a otisci su mi neprestano bili na prstima.

Na prljavim tanjirima. Na viljušci i nožu. U kuhinji, moja krv je curila niz sudoperu. Deterdžent, sapun u prahu. Oprala sam sudove i escajg. Prosula sam hiljade krhotina po podu. Po kuhinji. Moji otisci u svakoj od njih. Moji otisci u odvodu. Moji otisci na nožu. Moji otisci seku liniju, omotanu oko mog vrata.

U smeću. Bačena u komadićima. Sklonila sam pogled daleko od svega što više nisam mogla. Sok od pomorandže. Pileće kosti. Jedno srce koje kuca. Neka barem ne iscure po kući. Neka plastična kesa izdrži moju težinu.

U sobi, namestila sam krevet. Promenila sam posteljinu i istresla svoje orgazme, kroz prozor. Dlake na vetru. Krv na dušek. Jastučnica izgužvana. Svaki zamenjeni čaršav predstavljao je nabor više na mom licu. Na jastuku. Pogledala sam se u ogledalo i više nisam bila tu. Neuredna. Presvukla sam se. Sačuvala sam osmeh. Zakopčala sam dugme po dugme, svako u svojoj kući. A ja u svojoj, pokušavajući da zatvorim. Kilo više, kilo manje. Kiflice sa sirom za filovanje. Klozetska šolja za povraćanje. Male grudi za dojenje.

Ko pita? Ko traži? Među nogama, među zubima. Ugrizi na grudima. Dlake na preponama. Zarobljena krv. Otkopčan šlic. Uvučen stomak. Izbačene noge. Slomljen nokat. Nedostatak nege. Pogledala sam u ogledalo da vidim ima li mi spasa.

Ti si porasla u lepu ženu, je li? Ponos je uništio moje lice i ostavio tragove. Pogledala sam iza ušiju, ispod ormara. Potražila sam čarape i obula cipele. Jednu po jednu. Korak po korak uspevam. Moji tragovi me i dalje prate, ali barem sam na štiklama. Pogledala sam na sat. Bilo je kasno. Ali još uvek sam na raspolaganju imala sve vreme ovog sveta. Život me nije čekao. Napolju, neka prolazi vreme. Napolju, neka zalazi sunce. Napolju, neka dođe smak sveta. Ja sam imala vremena da okončam svoj svet. Zatvorila sam prozore i zabravila vrata. Isključila